

Finnugor nyelvek
(északiak)

A finnugor nyelvek ragozók, mint a szumér. — A hangilleszkedés megvan; a szumérhez hasonlóan a magyarban is; kisebb mértékben mégis, mint a török nyelvekben. — A mássalhangzók változékonysága megvan, részben a finnnugorokban (Setälä, JSFO XIV., 3.) — úgymint a szumérben, a magyarban (és a török nyelvekben.) — De számos hangzó-kettőzés a fent említett nyelvektől eltérően. — Nem tűnnek el a végső hangok, ellenében a szumérrel, a magyarral; a tibet-burmaival stb., lásd az összesítő táblázatot). — Nincsenek közbeiktatott fonémák, vagyis (nyomatékos) másodlagos magánhangzók a finnugorokban, szemben a szumérrel (R. Jestin, Abr. 36.) és a magyarral: állni, áll-a-ni, küld-t-em küld-ö-ttem. — Rezumptív (újrakezdéses) birtokjelzés: mint a szumérben (JESTIN, Abr. 52.), a török nyelvekben, a magyarban, valamint az északi finnugorokban... (BUDENZ, Finn nyelvtan, 36. old.). — Előre helyezett melléknév: mint a régebbi szumérben (R. JESTIN, i. m. és V. CHRISTIAN, 58, 61, 64) és mint a kaukázusiakban, a török nyelvekben és a magyarban. A részesülő (participium) ragjai: a szumérben (du-a-ni = «járó-ban» és járt-a), a finnugorokban, a magyarban és a török nyelvekben. — Sokösszetételűségek, különböző mértékben: a szumérben, a kaukázusiakban, a török nyelvekben, a magyarban, a finnugorokban. — Kettőzés, amely a kölcsönösséget fejezi ki: csupán a szumérben (lú — lú =

embertől-emberig) és a magyarban: ember-ember-t. — A ragnélküli tárgyeset lehetséges: a szumérben, a kaukázusiakban, a régi magyarban is; névmásokban a korszerű magyarban; az osztyákban, finnugorban, csak a névmásoknak és a számneveknek van tárgyragjuk. — Az osztyák nyelvben a kettősszám, a Duális is ismert (W. STEINITZ). — Ragok és névutók egyezése: a szumér «-ta» (ablatívusz), a finn «-ta», a magyar «-t, -tt, -ta, -tta» (igék, múlt idő); «-tó', -tól» (főnév, ablatívusz); magyar: óta, után (távolodás, l. az ablatívuszi jelentést, vö. szumér *ud-da-ta* = «időtől»); a «ta»-ra l. a japán: -ta, hasonló értelemben; a szumér «-na» közbeiktatására l. a hasonlóságot: a finnugorokban, osztyákban a «na» ragot.

Az elő-igék (igekötők) a finnben és a finnugor nyelvekben hiányoznak, szemben a szumérrel és a magyarral. — Ugyanez vonatkozik a belragokra is.

Névmások és névmásragok: a szumérben: első személy: nga-e, ma-e; finnugor, vogul: em, osztyák és finn: ma, mä, minä; szumér második személy: za-e; finnugor, zürjén: te; finn és észt: sinä, sä; szumér harmadik személy: e-ne; finn: hen; magyar, első személy: én(g), második személy: te és -sz, harmadik személy: -en.

A tagadó ige megvan a finn nyelvben, — nincs meg a szumérben, a kaukázusiakban, a magyarban (lásd a többi nyelvet a táblázatban). — A tagadó szócska kezdő betűje: «n-»: a szumérben (nu, nam); a magyarban (ne, nem), a kaukázusiakban (georgiai, CHRISTIAN, 77)... és az indo-európai nyelvekben hasonló. A finn nyelvben a tagadásokat kifejezik: ei = nem!, ei mikään = semmi

stb. Az osztyákban: nom... A nyomatékokat kifejező szók gyakoriak: a szumérben (ám stb.), a magyarban (ám, azonos értelemben) és a finnugor nyelvekben.

A vonatkozást kifejező részesülő előfordul: a szumérben, a kaukázusiakban (DUMÉZIL, 36), a török nyelvekben; a finnugorokban, a magyarban; a bászokban (a többit lásd az általános táblázatban).

A szenvedő szerkezeteket kerülük vagy körülírják: a a szumérben, a magyarban, a török nyelvekben; — ezzel szemben előszeretettel használják a finnugor nyelvekben, mint pl. az osztyákban (W. Steinitz, Osztyák olv. könyv).

A szónak mondatbeli *helyzete*, amely megmutatja az alaktani értéket, megvan: a szumérben, a régi finnugorban, a régi magyarban (A. SAUVAGEOT, A finnugor nyelvek mondattana és alaktana, 5—6, 8, 10—11). — És még a bászokban (K. Bouda, 14) és különösen a kínai-ban (M. C., 601. old., H. Maspéro).

Az alap-mondattan egyezik: a szumérben, a kaukázusiakban (Chr. 79 és BORK, CLZ, 27) és az ural-altáji nyelvekben... (hasonlóképp a kínai-ban, H. Maspéro, 601.o.).

A képzők az igeigek és ragok között, a műveltetők, gyakorító stb. a magyarban (-tat-, -gat-, -hat) és ehhez hasonlóan az északi finnugorokban, egy igen késői fejlődés termékei. — Igen természetesen hiányoznak az egészen ősi szumérben.¹

¹ A finnugor írások nem nyúlnak vissza a távoli múltba. «Ős-urali nyelv» (?) nem mutatható ki... Az «ő-urali»-nak mondható szumér nyelv körülbelül ötezer évre visszamenőleg okmányilag igazolt.

A magyar nyelv

Ami a magyar nyelvtant illeti, lásd A. Sauvageot és Balassa—Simonyi által szerkesztett műveket (vagy pedig az általános használatban ismertet). A magyar nyelvet mostanig a magyar finnugoristák — kevésbé a finnek — tisztán finnugor nyelvnek tekintették, (úgy, mint az északi-finn nyelveket). — Eltekintve az igen részleges közös szókészletről, amely ugyan elemi szókat tartalmaz (mint testrészek neveit stb.), de amely elégtelen egy általános azonosításhoz és tekintetbe véve még mindkét oldal sok szavának nyilvánvaló idegenszerűségét a hangtanban és az alakjában, — maga a szerkezet csak korlátozottan bírja ki az összehasonlítást egészen addig, hogy az helyenként ellentmondásba megy át. Ezt már láttuk az előbbieken és látni fogjuk később is az összehasonlító táblázatban. — Itt 53 nyelvtani jellegzetességet vizsgálunk, amelyből: 21 finnugor, de 24 kaukázusi, amelyek párhuzamosak a szumérrel... és a magyarral is, ... és magyar részről 51 lévén párhuzamos a szumér jellegzetességekkel (eltekintve 2 archaizmustól, amelyek kétesek is), az itt felhozott arányszámok megegyeznek. Bár már ez utóbbi is meglepő, de ez a tény helyesnek bizonyul a nyelvek együttes jegyzékében is. A magyar nyelv szinte «egyedülállónak» látszik. (Sokáig vitatták az eredetét; megkísérelték a legkülönbözőbb megközelítéseket.) Ennek a nyelvnek igen nagyszámú nyelvtani egyezéseit a szumér nyelvvel itt nem vonultatjuk fel (vagy ismételjük), csupán a legjellegzetesebbek közül említünk meg néhányat.

— Áttekintés végett a továbbiakban látni fogjuk a nyelveknek és nyelvcsoporthoz tartozóknak általános gyűjteményét.

A szumér nyelv alapjában véve magánhangzós és ragozó nyelv (amely feltehetően «szigetelő» nyelvi eredetből fejlődött ki). — A magyar nyelvnek ugyancsak elemi részét alkotja a mérsékelt hangrendilleszkedés, mint a szumérben, és a ragozás (némi tendenciával az elején a szigetelőség felé). — Ez a típus-vonás — némi eltérésekkel — azonos a török nyelvekével és a finnugor nyelvekével is.

A hangtanban az -m/m mássalhangzók váltakozása a «b»-vel és az ng az m-mel (-m), a végződéseknél az n az m-mel, közös a szumérrel és az ural-altájiakkal. Ezt túlhaladja még a szumérben az l—n váltakozása: kalam, kanam (JESTIN, Abr. 44.); a magyarban néha: dal-ol, dan-ol; tal-ál, tan-ál; hol=hun (népies, nem tájsházolás). A magánhangzókban a szumér könnyen változtat az a hangzóról az ä-re, hasonlóképpen az e-t (=ä) a magyar «á»-ra (tájsházolásban); a szumér i-k: e-re változnak... ki-ke = hely, im-em = szél, agyag; hasonlóképp a magyarban: csillag = csellag (tájsházolás) mindig = mindig.

Tudnivaló, hogy a szumérben volt «o» és «ü» magánhangzó és talán «ö» is... Az úgynevezett olvasati bizonytalanságokat csak a párhuzamosítások csökkenthetik le; legalábbis erre megvan a lehetőség. Így a magyar, kettősségektől: dül — döl, művel — mível; (amelyek nem tájsházások); lyuk — lik; tyúk — tik (régies)... nekem — nékem stb. dics-ér — dücs-ér; siker — süker; ismer — ösmer; amelyek azonos értelműek. A szumér

«a»-nak a szójegyzékben gyakran megfelel a magyar «ő» (oe) — (a régi magyarban: eu, ew vagy — ä); (a szumér) lag = rög (ebben az «l» «r»-re változott); — lah₄ = lök; dag_x = (bűn) = dög... Egy szumér «i»-nek a magyarban «e» felel meg, pl. sil = szel; til = tel(i). A szumér «u» mellett a magyarban pl. találunk olyent: dúg = góg, gyógy (régien: jó); du₄ = domb... A szumér «a» mellett a magyarban látni fogunk «e»-t; máshol és még a tulajdonnevekben is: Ha-ba-ad (Habád). (L. Le-grain, U.E.T., No. 597, U. 4053) — (a magyar) Hebed, a XII. és XIII. századból okmányilag igazolt... A mássalhangzóknál lássuk még: p = f; pi = fül; k = h; kus = hús; d = ğ; dam = ğam (gyám); dümü-ki-äg = gyermek stb. (Itt hangátvetés fordul elő: äg-ki) ... vö.: gyerkőc!).

A szumérben a névutós, névragos és előző-igekötős rendszer megszilárdult, mint egy szerkezeti tengely.

A magyar nyelv ugyanezt a szerkezeti formát ölti magára, — egy igen hosszú, de szerves fejlődés után. Az igeragok ebben gyakoribbak, az előragok (igekötők) számosabbak, — igen számosak a jelentéseikben, ... és fakultatívak a különféle árnyalatok, erősítési fokok és szabatoságok szerint.

Az esetragok elmaradhatnak a szumérben a birtok- és tárgyesetben. Ugyanez vonatkozik a magyarban a birtokosetre és elmaradhat a tárgyeset a régi nyelvben, sőt a korszerű magyarban is a névmásban... (A. Sauvageot, Mondattan és alaktan)... így: «ajánlom magam» és «ajánlom magam-at». — A fentiek, valamint az elő-

igék mind ellentétben vannak az északi finnugor és a török nyelvekkel.

A szótestbe iktatott toldalékok (infixumok) fontosak a szumér ige-komplexumokban... Ezek tágan előfordulnak a kaukázusi nyelvekben és megtalálhatók a magyarban is, különösen a bizalmas (családi) nyelvben. [Egy példa a XVI. századból: «el-haza-szégyenget» (elűzték)... (fordítás Aesopus-ból, Pesti G.)]

Az elemi mondatban — kevés szumér változattal — ismeri a következő szórendet: részeset + alany + tárgy-eset + ige. — A magyarban az egyszerű mondatok szórendje ugyanaz. —

Szumérul: uru-ni-a lugal é-sag mu-dú = várában (a) király templom(ot) emelt. (A régi magyar szó, «uaru» távoli örökség a szumér «uru»ból, amely várost jelent. A magyar nyelv hosszú fejlődésében egy szószerkezeti rugalmasság keletkezett. Még az egyszerű mondatokban is, és még inkább az összetettekben, a különféle fordított szórendekkel meghatározhatja az ember a hangsúlyt, olyanra, hogy szükség esetén az ígét nem a mondat végére, hanem az elejére teszi. Mert a kiejtett mondat olybá tekintendő, mint egy tömör alaktani komplexum, amelyben a legfontosabb elem az élen van, mint a szumér szavak együtteseiben, vagyis szó-komplexumaiban.)

Mint a szumérben, ugyanúgy a régi finnugorban és a régi magyarban, a szavak helyzete meghatározhatja az alaktani értéküket. (A. Sauvageot, Mondattan és alaktan, 5—6., 8.) — Az igenevek és az ilyen helyettesítőik jól ismertek a szumérben, — a magyarban igék, névszók

melléknevek is kölcsönösen helyettesítik egymást, felvéve — még a határozószók is — egy-egy ragot (lásd: 1/27 b).

Az a körülmény, hogy a szumér melléknév általában a névszó után áll, jól ismert a szövegekből. *Eredetileg azonban elől állt.* (R. JESTIN, Abr. 30—31, 51/52.) Még a későbbiekben is találkozunk ilyen kifejezésekkel, mint: azag — guza vagy kug — guza = szent trón; és «kug dingir Inanna» = kecses istennő Inanna (vagy: kegyes tündér Inanna). A melléknevet itt a főnév elé helyezték. Mint első elem gyakran a hangsúlyt viseli — mint a szumér szavak komplexumának első eleme, a főnév. — A magyar komplexumot a hétköznapi nyelvben egy szóként ejtik ki: «jóbor» «jó bor» helyett, vagy: «rosszember» «rossz ember» helyett. — De a fordított szórend is lehetséges néha a magyarban (népiesen): «van ott virág szép»; vagy «fiú jó, nem sír». — A szumér nyelv kezdetben úgy tűnik fel, mint egy taglalt beszéd, rövid mondatokban, névszói szerkezetekben.. A hátrahelyezett melléknév inkább állítmányi, mint jelzői: 1./lugal mah...mu-dú... (2 mondat!) = a király nagy... ő épített; 2./lugal mah mudú = a nagy király épített; lú hul (...) nu ba ... = az ember rossz (...) ő nem ad. — (A kopulának az elhagyása rendszeres a magyarban is és lehetséges a latinban.) — A főnévnek és melléknévnek ez a különféle szórendje, amely változik és ezzel kétértelmű lehet, nem szerepelhet mint ismérv a nyelvek osztályozásánál... lásd a latinban a következő példákat: vis magna — magna vis; vagy az annyira ismert franciában: le bonnet blanc — le blanc bonnet, amelyek

elégé hasonló. Vannak azonban különleges esetek, mint: *homme grand* — *grand homme*!

Eltekintve az «elő-genitívusztól», kétféle genitív használatos a szumérben: az utána helyezett (a *regens rec-tum*), ami a közönséges, — és az előre helyezett (a *rec-tum regens*), vagyis a «nyomatékos», amely ugyancsak gyakori. — A magyarban a két birtokos eset szintén váltakozik: az utána helyezett látszik — éppen fordítva — a nyomatékosabbnak; a nyomatékos beszéd-mód lévén elég gyakori. — Az előre helyezett genitívusz mégis szokásosabb... 1./ ház-a apá(-nak); 2./ apá(-nak) ház-a (a -nak birtokrag itt elhagyható). — A szumér kettős genitívusz rendje az összetételekben egy kissé archaikus. ... Fejlettebb az élő nyelvekben, így a magyarban, de ahol a két genitívusz közül az első *rag nélkül marad*, ... azért, hogy elkerülhető legyen a hangtani nehézség, vagyis a rag ismétlése.

Az ige olyan elem, amely a mondat hordozója; lényeges a szumérben, amellyel a többi rész funkcionál. — Az ige — rugalmasan — ragozott névszóra is válhat a mondat együttesében: *du-a-ni* = az ő járásában (sőt a melléknév is lehet néha névszó). — A magyarban ezek a morféma-változások és elágazások sokrétűek. Ezek az alaktani szerkezetek fejlettebben ismétlődnek a magyarban egészen addig, hogy valamely főnévalak a következőkből áll: ige + igerag + birtokrag, például: *mer-sz-e* (van); vagy pedig egy másik alak: *kellet-é-nél* (jobban), [igenév (ritka) + birtokrag + lokatív-komitatív rag]; ... (egy közismert kifejezés: *járt-á-nyi* (ereje), (partici-

pium + birtokrag + mértékképző) ... A «-nyi» megfelel a szumér többesragnak: «-ne» (mennyiségi, -szer, szerinti). — (Az ilyen alaktani kombinációs példák a magyarban fejlettek, gyakoriak; — viszont hiányoznak a mérték és mód tekintetében az északi finnugor és a török nyelvekben.)

Az igekötők (*prae-verbumok*) integráns részei a szumér nyelvnek. Ugyanez vonatkozik a magyar nyelvre is, szemben az északi finnugor és a török nyelvekkel. — A legjelentősebb ilyen szumér előragok: *mul-ma-* (mi-), *e/i*, ... *im-ma-* (im-mi-), *ba-* és *al-* (ritkább a na-, bi-). — A magyarban az előragok (igekötők) csaknem ugyanabban az értelemben használatosak, mint a szumérben. — Ezen csodálkozni lehet az évezredek után ... (erről többet az alantiakban).

Az ilyen elő-igék irányértéket képviselnek. Az erre vonatkozó definíciók legrégebbike François Thureau-Dangin-tól származik (1907). Utána P. Anton DEIMEL mutatta be, alapjában véve, ugyanezt az elméletet (1924). SCHOLZ Rudolf elmélete (1934-ből) hozzá hasonló és érdekes, de bonyolultabb és kevésbé világos.^x

Thureau-Dangin, Deimel és Scholz szerint is a «*mu-*» mozgást fejez ki *kívülről* a központ felé; az «*e/i*» (egy semleges (?) mozgást jelent) vagy pedig a központból *kifelé*. — FALKENSTEIN Adam szerint a «*mu-*» kihangsúlyozza az ismert *személyt*, viszont az «*e/i*» a

^x Bővebb adatokat hoz A. Deimel és Pass L. levelezési anyaga. (Szerk. megjegyzése.)

«semlegeset» látszik jelenteni. — Falkenstein is világosan szembehelyezi a *mu-t* és az *i/e-t* és még megemlíti — Arno POEBEL után — az «*al-*»-t. — A. Poebel, akit sokan követnek, maga is (1908—1931) általában hasonlóan nyilatkozott, ami a *mu-* és az *e/i* közötti párhuzamosságot illeti. — Mégis egy megkülönböztetést tesz, amikor azt állítja, hogy az *e-* és *i-* a hangrendilleszkedés termékei. Ezt a hipotézist azonban nem lehet követni (lásd a következőkben). — Stephen LANGDON nyelv-tanában (1911) ezekről az előragokról rövidebben beszél. — Friedrich DELITZSCH (1914) megkülönböztetett magánhangzós és mássalhangzós előragokat. Ez az osztályozás azonban nem látszik egészen helyénvalónak.

A fenti vélemények nagyjából rátapintanak a lényeg-re. Raymond JESTIN ezeket összefoglalta az ő «Rövid nyelv-tan»-ában (1951), amelyet (1946—1957-ben 3 kötetben) «A szumér ige» műve követett. Alapjában véve ebben hasonló véleményen volt, de világos és pontos megfogalmazásokban. Az előzőekkel kapcsolatban főleg az ő előadásához igazodunk. Tehát tömören ismertetjük az ő továbbfejlesztését és még néhány részletet, amelyet hozzá lehet fűzni. R. Jestin megkülönböztet egy előragos rendszert, mondhatni elsődlegeset, és egy kiegészítő rendszert, amely kisebb jelentőségű. A *másodikban* 1./ felvonultat különleges funkciójú összetett előragokat: *ba-*, *bi-*... és *al-t* (A. Falkenstein szerint még *na-t*); 2./ kiegészítőket a *mu-* és az *e/i* mellett; *in-t*, *ib/ub-ot* stb.; 3./ az előbbieket, társítva belagokkal (előképzők alkotá-

sára). De itt főleg az elsőrendi előragokkal foglalkozunk.

R. Jestin szerint a «*mu-*» helyi értelemben mozgást fejez ki *alulról fölfelé* (alsó — felső),... az «*e/i*» előrag fordított mozgást jelent (felülről lefelé). F. Thureau-Dangin, A. Deimel és R. Scholtz, valamint A. Falkenstein elméleteiben a «*kint* — központ, központ — *kint*» (Scholtz) és a «semleges és a személy» (Falkenstein, lásd fentebb) iránymegkülönböztetések alapján véve ugyanarra az elvre vezethetők vissza, amelyet R. Jestin pontosan meghatározott a «*kint*»-ben, «alárendeltben» a «köz-pont»-tal szemben, — a felsőbb «személyt» a «semleges-sel» szemben, a «fent és lent» kapcsolataiban. — A «*mu-*» (vagy *mü-?*), gyakran a «*ma-*» előragoknak a magyar nyelvben a «*meg-*» előrag (igekötő) felel meg, ami a régi magyarban «*migä*» volt; pl.: «*migä zokozthia*» (a Halotti Beszédben 1200 körül)... [a szumérben századok múltán egy késői közbeiktatás — ami még nincs beigazolva — az «*igi*», úgy is, mint kötőszó = «előtt», feltehetően mint kiegészítő, összetett ragban: «*mü-igi-*» «irányban való mozgást» jelentett... A magyarban a «*meg-*» az igető előtt «kiegészíteni»-t, «befejezni»-t fejez ki (lásd a «*lentről felfelé*»-t); az «*el-*» (tájszólásban «*e'*») a fordítottját fejezi ki: «távolítani» (lásd a «*központtól kifelé*»-t) és az «*elrontást, elvesztést*», (lásd a «*fentről lefelé*»-t); a fejlődés folyamán a jelentések száma bővült]... Lássuk például a párokat: megjavít — elront; megtalál — elveszt; megjön — elmegy. Lakás vagy fix pont, szemben a bizonytalannal; a központ mindig fontosabb, «fentebb», magasabban lévő; a külváros, a «*kint*»

viszont alsó, alantibb. Ez a helyi vonatkozás, amit tekintetbe vettek ... Az idő szempontjából (ritkábban) R. Jestin szerint a «mu-» előrag «időben távolabbít», határozatlanlalt jelent; az «e/i» pedig «időbelileg közelebbít» fejez ki. — A magyar nyelvben a szumér «mu/ma-» időelőragnak megfelel az ige előtti (igekötős vagy anélküli) szócska, a «majd», amely egy határozatlan halasztást jelent (lásd: az «időben távolabb»-at); a továbbfejlődött későbbi szumérben(?) — bár ez még nincs bizonyítva — feltehetően volt egy «ud» késleltető szócska = «amikor» jelentéssel. «Ma-ud» jelentette volna az irányt egy bizonytalan jövő felé. (Lásd a magyar «majd» szót.) — Viszont a szumér «e» előrag pontosan megfelel helyi vonatkozású értelemben a magyar «elle'»-nek; — a szumér «i» változatnak pedig megfelelőnek látszik a magyar időbeli «im(-e)» szócska. — A szumér összetett «im-mi/im-ma» második eleme, a «mi/ma» R. Jestin szerint lokatívuszi jelentésű; véleményem szerint azonban ez időbeliséget jelent. Az eltérésnek nyilván az az oka, hogy az «im-ma» franciául = «sur-place» (németül «auf der Stelle»; a ford.), ami a magyarban «haladéktalanul»-t jelent. — De nemcsak az «im/ime» utal a magyarban a haladéktalanságra, hanem a «ma» is = «ce jour», (maintenant = most). — A szumér szövegekben a hely- és időhatározó szó néha összezavarodik ... Például: im-ma-sig im-ma-dirig-ta = «ez elég, túl sok» ... (W. Hallo és J. J. van Dyck, Exaltation de Inanna ≈ Inanna felmagasztalása, Col. VIII.). Itt inkább időbeli, mint helyi meghatározásról van szó (= ez most elég).

A «mul/ma» és «eli» megkülönböztetés később helyenként a használatban némi fellazuláson ment keresztül (hasonlóképpen még a mai magyarban is) és még néhány kaukázusi nyelvben, talán a hasonló előragok használatában is.

A többi szumér előrag (igekötő) — számos szaporulattal — megvan az élőnyelvben, a magyarban; így a permanszív «al-» (amelyet A. Poebel említ) a magyarban «el-»; pl. el-mulat (át nem ható ige); a «ba-» a magyarban «be-» némi eltéréssel, mint irányjelölő. — A magyarban az igekötők az esetek szerint vagylagosan használatosak; kifejezhetnek pontos meghatározást vagy árnyalatbeli különbséget. Így a «meg-» kedvező meghatározást jelent; az «el-» a bizonytalanságot, kedvezőtleniséget fejezi ki; az igekötő-nélküliség pedig «semlegességet» jelent.¹

Megjegyzés: — Eltekintve a számos egyéb közös jelről, már maga az elő-igék egyezése is rámutat a szumér, mint a legrégebbi holtnyelvek egyike és az élő magyar nyelv közötti szoros kapcsolatra. — A korai középkor holt nyelvei közül az egy törzsbe tartozó szkita—kazar nyelvekből csupán elszórt töredékek ismeretesek.

A belragok — alapjában szumérek — bőven képviselve vannak a kaukázusi nyelvekben; de jelen vannak a magyar igekomplexumokban is, fakultatíve. — El-oda-

¹ A neves magyar finnugorista nyelvész, Bárczi Géza szerint a «meg-» igekötő a «mög(é)» határozószóból származik ... Ez bizony furcsa, mert pl. a «megnéz» szó semmiképp sem tartalmaz «mögé»-t.

-csak - akkor - megyek [előrag-(belrag): helyhatározószó
- korlátozó szócska - időhatározószó + igető + rag] ... ;
meg - neki - nem - mond - om [előrag (belrag): névmás
részben — tagadás + igető + rag].

Az esetragekat ismerjük, amelyeket a szumérben a
többszám ragjához függesztenek (R. Jestin: Rövid
nyelvtan; C. J. Gadd: Szumér olvasókönyv /Sumerian
Reading Book, § 27./. — «lu-ne-a» = embereknek (genit.);
«lu-ne-ra» = ember-ek-nek (többszám + részben eset).
— Az esetragek a szumérben és a magyarban hasonlóak:
a szumér «-ra» (datívusz) = a magyar «-ra, -re» (loka-
tívusz és datívusz); példák a magyarban: országra (ked-
vező); a család-ra hagy-ta. Ugyanaz a szumér «-ra» a
magyarban *elválasztó ragként* is szerepel, mint «ról,
-ről» (tájszólásban: -ró', -rő') ... «kar-ról», «hely-ről»
stb. — A szumér ablatívusz «-ta»-nak a magyarban
ugyanabban az értelemben a «tól, -től» felel meg (táj-
szólásban: «tó/tu és tő/tü»).^x — A birtokrag után követ-
kezik a többesrag: «lu-ni-ne» = ember -e-i, 3. személy
birtokrag + többes (lásd a 10. pontot). Gyakoriak az
igenevek mindkét részről, például: «gin-a-ni» = (szósze-
rint) jár-t-a, vagyis járása. — A szumér nyomatékos
genitívuszban megtaláljuk az előrehelyezett birtokos fő-
nevet: «é-a—ka-ni» + tempomnak kapuja [és az újra-
felvett (rezomptív) ragot: -ni = -ja]. — A török nyelv-

^x Sok esetben -nál, -nél értelemben is, mint a magyarban:
fejtől..., lábtól..., = fejnél..., lábánál... — régies és nem
tájszólás (Szerk. megj.).

ben is szokásos az előrehelyezett birtokos főnév. — A
szumérben a birtokragok a kérdőszócska után következ-
nek: «ana - zu» = mi - d (van)?, a magyarban is: név-
más + birtokrag + segédige.

Ami a számos régi szumér nyelvtani egyezéseket illeti,
csak röviden az alantiakat említjük:

1. A szám nem fejeződik ki: «udu» = juh; «su» = kéz
(ezeknél az egyes szám fejezi ki a többest); a magyarban
(a) juh jelenthet egyes számot és a többest is, tehát «ju-
hokat»; ugyanígy (a) kéz jelenthet «kezeket» is.

2. A számjegyekkel kapcsolatban mindig egyes szám
szerepel a többes helyett: «min-udu» = két juh; «uru-
min» = két város.

3. Az összetett számoknál a nagy számjegyek megelő-
zik a kicsinyeket mind a szumérben, mind pedig a ma-
gyarban.

4. A főnevek, amelyekkel együtt számjegyeket hasz-
nálunk, mindig egyes számban maradnak (lásd 2.—5.).

5. Ugyanaz a szó képviselheti mindkét nemet: «din-
gir» = istenség (lehet hímnemű és lehet nőnemű is); «nin»
jelenthet hölgyet és néha urat is. A magyarban a fivér
és nővér mellett használjuk a «testvér»-t mindkét nem
részére; hasonlóképp a «szerető» lehet férfi is, nő is.

6. A szumér kérdő határozószók: «me, me-a, me-a-ta»
= hol?, «me-a-ta-ta» = honnan? ... a magyarban hang-
tani hasonlóságban vannak a kérdők is, de eltérő értele-
mben: mi? (népiesen mi-a?); mi - ér - t?

7. A szumér mutatónévmások, a névutók: «-e, -ne,
(-ni)» több helyen ugyanolyanok, mint a magyar nyelv-

ben... «ka-e» = ez a kapu (szó szerint: kapu-ez), — (a magyar «kapu-e» különösen a régi népi nyelvben fordul elő)... A magyar mutató névmás: «e», «ez» (ez utóbbi a magánhangzók előtt)... («a, az, az-az» határozott névelő is). — Hasonló értelemben a sumérben: «ka-ne» = (magyarban) «kapu-ne» (ősi mutató névmás, népies)... a sumér «-ni» mutatónévmás, amely a főnév után következik, a magyarban egy független szócska, a «ni!»... (a magyar «ne/ni» csatlakozik a «nézni» igetövéhez; a «nézz!» egy parancsoló mutatóalak). — Ugyanazok a mutató névmások névutókat is képviselnek, ígéket is (ragokat), mind a sumérben, mind a magyarban, ... az «e» a sumérben a jelen(jövő)-t fejezi ki, egy aktualizált időt, ... a magyarban pedig az «-e» a közvetlen jelent fejezi ki (különösen a népies nyelvben, ami egy kissé archaikus): «szánt-ok-e». — A sumér mutató névmások együttese, az «e-ne» alkotja az egyes szám 3. személyi névmást; a kettőzött «e-/ne-ne» pedig a többeszám 3. személy kombinált ragját [e-ne, névmás+e/ne többes névszói rag... az «e-ne» a magyarban a feltételes^x egyes szám 3. személy ragja és az «-e-né-ne» a többes szám 3. személyé ... így: kell-ene és kell-e-né-ne-k (az utolsó «k» a többes szám általános jele)].

A sumér közvetlen esetek «-e» képzője nincs meg a magyarban, hasonlóképpen az «(e)-ne» névszói többesé sincs meg.

^x Az eredeti francia szövegben álló «subjonctiv» (a 183. oldalon sajtóhiba a «conditionnel» (feltételes) helyett. (Szerk.)

8. A gyakori sumér erősítő szók a régi magyar nyelvben is gyakoriak voltak, sőt jelenleg is ismeretesek: például az «ám» a magyarban is «ám!»; vagy a «-na-» a magyarban + no... «erigy no!»

9. A sumér kohortativok mint: «ga», «ha», «he», «hu»-hoz hasonlóan a magyarban is megvan a «hogy», régiesen «hug» és a «hadd» (hagyd)... pl. hadd menjen! (a sumérben a végső hangzók lekophattak).

10. Szó volt a ragokról. A birtok- és a többes rag sorrendje fordítottja a többes- és eset ragjának: ... «ga-ni-ne» és «ga-ne-ra» = az ő háza-i, illetőleg a házaknak. — Ami a birtokos esetet illeti, a jelenlegi magyarban csupán a 3. személyben azonos a sorrend; de a régi beszédben az összes személyeknél a sorrend fordított volt, a sumérhez hasonlóan: a mostani «ház-ai-m, ház-ai-d» helyett így mondhatták: «ház-am-i», «ház-ad-i» (gyök + birtokrag + többes).

11. A szavak neme nincs meg a sumérben, — hasonlóképpen több élőnyelvben, így a magyarban sem.

12. A részesülő (a participium) a sumérben a vonatkozó névmás szerepét tölti be, mindig az «-a» raggal (a jelen- és a múlt időben). Pl.: «lugal é-dù-a» = a templomépítő király; «lu-gin-(n)a» = a jövő ember. Hasonlóképpen a magyarban is gyakran előfordul: királ, templom-épít-ő...; az érkező ember. Ez utóbbiaknál a rag: -ó/ő, a hangrendilleszkedésnek megfelelően (lásd: a sumér «-a-t»).

13. A sumérben gyakran előfordulnak a szinonimák kettőzései; erősítésképpen vagy mint a színárnyalat ki-

fejezései, máskor pedig alliterációval: «si-sá» = nyílegyenesen; «gir-gur» = lábat szed, gyorsít; «dug-tug» = a jót megragadja; stb. ... «szud-szud» = messzire megy; «dib-dib» = erősen megragad stb. —

Még számosabban fordulnak elő a szinonima-kettőzések és a hangtaniak is a magyarban, mint például: dül-fül, szán-bán, in-og-bin-og, iz-eg-moz-og; dib-dáb = haszontalan, kikapott dolog; csip-csup = apró-cseprő, jelentéktelen; immel-ám-mal; giz-gaz; más-más, külön-külön stb. — A többes szám kifejezésére szolgáló kettőzés az elavult szumérben és csak az afrikai nyelvekben fordul elő, valamint néhány óceáni eredetű nyelvben.

14. A névszói határozók használata igen gyakori a szumérben, mint pl.: «lutug = szabó; gememe = kurtizán; uru_{ki} = városhely ... az angolban: clergyman = lelkész; a franciában: femme-peintre = festőművész, stb. ... Magyar főnevek kiegészítőikkel: tanár-ember, hárs-fa; madár-féle; holmi kendő; várhely = uru_{ki}. — A határozók, mint a szumérben, lehetnek elől vagy hátul: nam-lugal; gis-sar = kert, -uru_{ki}; ... uz-mušen = lúd (-madár).

15. Az előigék hátrahelyezése a parancsoló módban: jellegzetes igei változás a szumérben (a rugalmasság jele) «dug₄-ga-mu» = mondd! Hasonlóképpen a magyarban rendszerint az összes igekötőket a parancsoló módban hátrahelyezik ... (meg-mond) — mondd meg! (a «d» kettőzése a hangsúlyozásért van). — Más nyelvekben, mint például a németben, csak bizonyos, irányt kifejező és független, határozószói eredetű igekötők választhatók

el és helyezhetők hátra. Pl.: geh hin; komm her! (a hin- és a her- határozószók). Más igekötők pedig — tulajdonképpen jelentéstelenek — mint: ent-, ver-, zer-, be-, elválaszthatatlanok a német nyelvben.

Váltakozások: — A vagylagos formák, a szóvariánsok igen gyakoriak a szumérben. — Anélkül, hogy kételkednénk a szumér nyelv jelenlegi ismeretében vagy valamilyen sajátos megkülönböztetésekre gondolnánk, vagy pláne valamilyen rejtettek, nézetem szerint inkább az részesítendő előnyben, hogy ne lássunk mást ebben a tekintetben, mint valamilyen hangtani sokféleségi tünetményt, az egyes korszakok szerint, vagy pedig egyszerűen a «beszéd szeszélyeit», de mindig ugyanabban az értelemben. — Az élő nyelvekben, így például a magyarban, gyakori változatosságokkal találkozunk. A szumérben az «en-enem-unum» mindig urat, papot jelent; «ama-eme₄» anyát; «ezen-izin» ünnepet; «iti-itu» hónapot; «sila - sulu» utcát; «lag - lagab» rögöt, göröngyöt; «sa₁₁ - «si-su» vöröset; lál-luh» mos; «dib-dab» (megragadót?); «du - di» menni-t; (mássalhangzókból) «kalam - kanam» országot; «illuru - illulu» íjjat (nunációval); «sag - sang» fejet; «nigir - ningir (migir)» igazgatót; «nin₄ - nigin» forgást; «udun - utul» kemencét; «ag - aka» tenni-t; «tus-sus» lakni-t; «sum - sun» adni-t jelent stb. — A magyarban: tele - teli, nekem - nékem, velem - vélem, siker - süker (rég), csoda - csuda, lyuk - lik - lék, tyúk - tik (rég), ing - üng - ümeg (tájszólás), műv - mív, gyermek - gyerek (nem tájszólás), apa - atya, gyón - gyovon, szűcs - szőcs, kunyhó - gunyhó, labda - lapda, felhő - felleg, most-mos-

tan, itt(en), ott(an), döntő-en - döntő-leg, sokad-al-om - soka-ság, segít-ség - seged-elem, öröm-mel - öröm - est, benn - bent, kinn - kint, fenn - fent (helyhatározók); — mindezeknek a szópároknak azonos jelentésük van (egyik-másiknál árnyalatbeli különbséggel).

Viszont olyan ige- és névszók, amelyeket más értelemben is használnak, és névszók a szumérben, megtalálhatók ugyanazon alaktani vonatkozásban az élő nyelvekben is, így néhány kaukázusi nyelvben és a magyarban is: pl. fog (lehet ige és testrész); les (ige és csapda vagy leshely); ér (ige, testrész és patakocská) stb.

A szumér EME-SAL hangtani változat — amelyet ES-nek mondanak... kevésbé gyakori és nézetem szerint nem okozhat valamilyen külön problémát. Ez a megjelenési mód nem a papok beszéde, egy okkult (?) beszéd, nem a «nők nyelve», sőt, nem is tájshely. A dokumentáció ebben az értelemben hiányos... Ezeknek a szövegeknek a tartalma szintúgy változó, mint az EME-KU szövegei. — Sem nem kizárólag vallásos szövegek és nem az úgynevezett «nők nyelve» vagy pedig népiesség... pontos szerepük előttünk ismeretlen. Úgy gondolom mégis, hogy az EME-SAL igen valószínűleg valamiféle zsargon, családias, egyszerű vagy szívélyes nyelvezet, némi tetszesszerű elferdítésekkel, — tehát nincs valamilyen nagy jelentősége. A «-mu» birtokrag EME-SAL változata például előfordul az EME-KU szövegekben is, a «-gu» helyett. A «g—m» változatok és néhány kifordított szó egymagukban is egy zsargon létéről tesznek tanúságot... (Az élő nyelvekben is fellelhető ennek a nyelvi zsonglő-

rösködésnek egyik-másik nyoma. Így például a németben «wir» = mi helyett szélteben-hosszában «mer»-t mondanak. — A magyarban pedig a «gyermek» és «gyerek» szót felváltva használják, mert nyilván a «gyerek» szót kényelmesebb kimondani.)

Nem volna helyénvaló bizonytalan hipotézisekkel szükségtelenül elhomályosítani a szumér nyelvet... Másrészt is kissé jogtalanság lenne azt a gyanút kelteni, hogy a szumér nyelv egészben véve pontatlan, hisz tekintélyes mennyiségű, lényegükben összefüggő szumér szövegek állnak rendelkezésünkre, valamint szójegyzetek és egy egész sor kétnyelvű szumér—akkád szöveg. Igen természetesen az akkád szövegek, amelyek jobban megőrződtek és könnyebben olvashatók, bennünket külön feladat elé állítanak.

Egy bizonyos fokig még az élő nyelvek is, mint például a kaukázusi nyelvek némelyike —nem is szólva a magyarról — alkalmasak arra, hogy a szumér szövegek egyes helyeiben az olvasatokat és a magyarázatokat helyesbítsük vagy megerősítsük a jövőben.

A rendhagyások. — A. Meillet, akinek a tekintélye közsímet, műveiben kifejezte azon véleményét, hogy az összehasonlító nyelvészet számára a sajátos tünetek és a rendhagyások párhuzama általában különleges jelentőséggel bírnak.

Másrészt F. de Saussure, akinek a műve és a kézikönyvei irányadók, művének az «Általánosságok» fejezetében kihangsúlyozta a nyelvészet kétféleségét: a szinkronikus és a diakronikus nyelvészetet. (Szinkronia =

nyelvvizsgálati módszer, amely csak a jelenben adott nyelvi tényekre korlátozódik; diakronia = a nyelvi tények történeti szemlélete.) Végső fokon azonban ez azt jelenti, hogy «megkülönböztetést kell végeznünk az egyesítés végett», mivel a későbbiekben úgy vélte, hogy a két fajtát szembe helyezhetjük, hogy azután bizonyos esetekben összekössük. (Ferdinand de SAUSSURE, Általános nyelvészeti tankönyve, «Généralités» fejezet 193, 194. oldal.)

Ebben a műben végig számoltunk ennek az elvnek a betartásával, vagyis a szinkronia érinthet számos nyelvcsoporthoz, holtat, de kiváltképpen élő nyelveket... a diakronia pedig a legősibb tudományosan dokumentált nyelvre, így a szumérre tekint vissza... mondhatjuk egy «vízszintes» és egy «függőleges» séma szerint.

A régi szumér nyelv rendhagyásai vagy szabálytalanságai megtalálhatók a későbbi nyelvekben is, mégpedig a legvilágosabban a magyarban.

Ezek közül felsorolunk tömören néhányat:

1. A közbeiktatott fonémák, a nyomaték másodlagos magánhangzói, amelyekkel elkerülük a mássalhangzók torlódásait, a szumérben mint alkalmi eszközök fordulnak elő... «lugal-(l)-a-ra» = a királynak; «é-gal-(l)-a-ta» = a palotától; «tug-(g)-a-ba» = az öltözkézésben. — A magyarban, különösen az igéknél, a közbeiktatott magánhangzók elválaszthatnak két mássalhangzót; ezek használata vagylagos ugyanabban az értelemben (a közbeiktatással hosszabbított árnyalatok, kevés nyomatékkal)

... mond-tam vagy mond-o-ttam; küld-tem vagy küld-ö-ttem; szól-tál vagy szól-o-ttál. (A kettőzött mássalhangzók ritmikusak a fonetikában.) ... vesz-t - veszít; őrlő - ő-r-ő-lő; perlő - per-e-lő; közt - köz-ö-tt; ... (Ami a hangzókieséseket illeti, ezek még inkább specializálják ennek a nyelvnek a fonetikáját.) A magyar nyelvben a «kettős gyökök»nek nevezett alakok használatosak, amelyeknél a «közbeiktatott mássalhangzók» elkerülük a magánhangzó-torlódásokat... kő — kö-v-ön; ló — lo-v-on; mű — mű-v-e-t. — Ezek a közbeiktatott fonémák a magyar nyelvben egyáltalán nem tájszólások és nem népiesek...

2. Ragok (vagylagos) elhagyása. — Jól ismeretes, hogy a szumérben a ragokat — főleg az esetragokat — alkalmilag elhanyagolják. Így a régi korszak szövegeiben különösen, de később is az irodalmi és a vallásos szövegekben... Ur-dNam-mu Šul-igi il na-kur-gal = szószerint (az elhunyt apa), Ur-dNam-mu Šul-gi-na-ke fölötté, a csúcson ragyog (birtok- és ablativusz-rag nélkül)... (Himnusz Ur-Nammu-hoz, U.E.T. 76/8.) — kur-gul-dul ud-da á ba-e-sum = szószerint: ellenséget tönkretenni, vihar-nak erőt te adtál (ud-da részes eset rag nélkül, á tárgyeset rag nélkül)... (Inanna felmagasztalása, III/36, W. Hallo és J. J. Van Dyck.)

Hasonló lehetőség van erre a magyar nyelvben a névmások genitívuszánál és a tárgyeseténél is... apának háza = apa háza; nőnek szíve = nő szíve (a nyomatékos genitívusz a magyarban megszokott). — A magyarban néhány névmás tárgyragja elhagyható: ajánlom ma-

gam(at). (Ezt a példát lásd SAUVAGEOT-nál.) Nézz meg engem(et)!

3. A participium ragja a szumérben egyformán «-a» a jelen- és múlt időben. A magyarban észlelhető, hogy a jelenidejű részesülő szerepel bizonyos összetételekben a múltidejű vagy a főnévi részesülő helyett ... például: iv-ó-víz (ivott víz helyett); vagy hál-ó-szoba; ugr-ó-deszka stb.

4. A szóvégek elhagyása jól ismert a szumérben; váltakozva elterjedt, néha helyet adva a kettőzékes formának. — A családias és népies magyarban, néha a régiesen (nem tájszólásban) előfordulnak elhagyások a ragokban és szócskákban.

5. Még ide tartozik a névelő hiánya a szumérben; mint ahogy hiányzik a latinban is. — A magyarban, mint különálló nyelvben — amellyel itt bővebben foglalkozunk — a határozott névelő a fejlődés folyamán az «a, a', az» mutató névmásból származott. Itt mellőzzük annak magyarázatát, hogy mely esetekben hiányzik a névelőből a beleértett mutató névmás-jelentés.

6. Egy összetételnek, vagy pedig összetételek társulásának csupán az utolsó eleme veszi fel a szumérben a ragot ... [lu-geme-ne = férfiak és nők; lu-kal-la-ra = (vir-o robusto) = erős ember-nek; szép virág-ok (franciául: des belles fleurs)].

Már néhány szó esett ennek a fejezetnek a kezdetén a mondattanról. Meg kell jegyezni, hogy a szumérben az ige egymagában szerepelhet, mint mondat ... mu-na-

-kud-dé = szószerint: «meg-neki-kettőzé» ... ba-ku-e = be-kap-ja-e; mu-na-sír-re = elragad belőle. (Inanna leszállása a pokolba (IŠTAR) CHIERA, Vallásos szövegek 210, 212, 216.) — Hasonló tömörségek előfordulnak az élő nyelvekben is, kiváltképpen a magyarban: (régiesen) meg-neki-vág-and-ja; meg-vág-ja; be-kap-ja; más példák: meg-mond-ott-am; látt-ad, vár-ta-l-ak (itt a magyarban mindig az ige szerepel) ... szeretsz, nem szeretsz (ez egy olyan példa, amelyet A. Sauvageot hozott fel.) A fáj/-ni és a fáz/-ni független igék, amelyek egymagukban alkotnak mondatot. (Ezeket alig ismerik más nyelvekben.) — A szumérben akadnak rövid mondatok, amelyek szinte azonosak a magyarral: nu-ha-ma-tar (formula) = ne-hogy meg-tör(-je); ... (A népies magyarban a szóvégi elmaradásokkal: ne-ho'me'-tör(-je) = nu-ha-ma-tar.)

Többszörösen összetett fajta mondatok olyan összetételeket vonultatnak fel a szumérben participiummal — főként vonatkozási funkcióval —, amelyek a végükön hordozzák a ragokat (lásd supra Nr. 6.). Némely korszerű nyelvben a poliszintézis szokásos, mint például a japánban és a magyarban, fejlettebb, korszerűbb formában (kivéve a paleo-amerikai és az eszkimó nyelveket, amelyek messze túlhaladják ebben a szumér nyelvbeli eredeti szerkezeteket).

Szumér példák: lu-igi-bar-ra-zu = (szószerint: ember-nézett-tied) = ember, akit te nézel ... ni-me-lám-An-gim-dugud-da-gu-de = a felségem (és) dicsőségem ellen, amely oly túlbőséges, mint az AN istené).

(R. JESTIN, Abrégé 103) .. lag-a-a-gurud-da-gim-bi-iz-za-na-ge-gul = egy rög a vízbe vetve, a felbomlásában hadd pusztuljon (hangtanilag is hasonlít a magyarhoz): (a) rög ár-ba gur-ít-va-(ak)ként, ízé-re (válva) hadd hull(-jon el). — (E. I. Gordon, Szumér közmondások, 79), ... as-ni gestug-gi-tuku-a min-tu-ama-kalam-ma-se = aki egyedül van a bölcs NINTU, a föld anyja előtt (a melléknév a főnév előtt áll). — ... (S. N. KRAMER, Enki és Ninhursag, 65) ... szószerint: »egyedüli(-je), tudás-bír-ó-ja», NINTU anyja, ország-é, előtt(-e) ... ninda-ka-gub-zu (...) -ra-gim pad-me-an de-eb ses-ir-gim = a kenyér, ahogyan az a te ízlésed szerint van, törd meg nekem, mint egy fivérnek. — Magyar példák: A művelt-ség-i fok-oz-at-ok éles-en el nem határ-ol-t volt-á-nál fogva... [névelő, melléknév, főnév (többször), határozószó, előrag, belrag, tagadás, ige múlt időben, igenév, birtokrag+lokativusz-rag, gerundium...] ... Az *eredet-i-leg* egy anyag bizonyos el-jár-ás út-já-n va-ló meg-munkál-ásával kapcsolat-ban *alkalmaz-ott szó*... (Példának hozta fel a MAGYAR NYELV című nyelvészeti szemle, Budapest.)

A japán nyelv

A japán nyelv tisztán magánhangozó, igazi ragozó nyelv... mégis helyenként olyan nyelvi eredet nyomait mutatja fel, hogy azok alapján eredetében «szigetelőnek» látszik. A szumér nyelv minden modelljének az együjtése.

A szókincsében kevés azon szavak száma, amellyel a fenti vonatkozásban foglalkozni lehet, nemcsak a kor régisége, hanem a térség nagy távolsága miatt is. Sajnálatosképpen ezt a művet nem lehet arra felhasználni, hogy a japánnal bővebben foglalkozzunk, természetesen a szumérrel kapcsolatban. A jellegzetességek itt főleg a mondatokban nyilvánulnának meg... A többszörösen összetett szerkezetek szaporítják a részesülőket, de szűkebbre ist tagolják a ragozott összetételeket. Az ilyenek gyakoriak... Lássunk belőlük néhány példát:

1) Nani-ka anata-ni shitsumon-suru-koto-ga arimasu = valami+önhöz kérdés teendő+dolog-egy van = egy kérdésem volna Önhöz.

2) Anata-ga ima ginko-ye-oide nasaimasu-kara, wata-kushi-mo mani-ka yóji-ga arimasu-kara, go issho-ni mairimashó... szószerint = Ön most a bankba+menést téve mivel+én is néhány megbízatásom lévén mivel+együtt Önnel megyek majd = mivel Ön most a bankba megy, én is — lévén néhány megbízatásom — Önnel tartok.

3) Are-wa konnichi-wa asonde myonichi-wa benk-yo-shiyoto-omou hito desu... szószerint: Ő... ma szórakozni, holnap szorgalmas módon csinálni valamit gondoló ember = Ő egy olyan ember, aki ma szórakozásra gondol, holnap pedig szorgalmas munkára. (H. PLAUT, Japanische Konversations-Grammatik, Heidelberg, 1936. 148/132; 174/146. oldal.)